

**Ders Dışı Etkinliklerin Hatay'daki Depremzede Öğrenciler Üzerindeki Etkisinin
Öğretmen Görüşlerinden Hareketle İncelenmesi**
Investigation of the Effect of Extracurricular Activities on Earthquake
Victim Students in Hatay Based on Teachers' Opinions

Taner ÖZÇELLİK

YL Mezunu,, Hatay İl Millî Eğitim Müdürlüğü
MA Graduate, Hatay Provincial Directorate of National Education
ozceliktaner@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8386-6031

Selim YİĞİT

YL Mezunu,, Hatay İl Millî Eğitim Müdürlüğü
MA Graduate, Hatay Provincial Directorate of National Education
selim.yigit@meb.gov.tr
ORCID: 0000-0002-2805-0902

DOI: 10.56720/mevzu.1610674

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 31 Aralık / December 2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 2 Haziran / June 2025

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Eylül / September 2025

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Eylül / September

Atıf / Citation: Özçellik, Taner – Yiğit, Selim. “Ders Dışı Etkinliklerin Hatay'daki
Depremzede Öğrenciler Üzerindeki Etkisinin Öğretmen Görüşlerinden Hareketle
İncelenmesi”. *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (Eylül 2025): 31-56.
<https://doi.org/10.56720/mevzu.1610674>

İntihal: Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.
Plagiarism: This article has been scanned by ithenticate. No plagiarism detected.
web: <http://dergipark.gov.tr/mevzu> | <mailto:mevzusbd@gmail.com>

Copyright © CC BY-NC 4.0

Öz

Bu çalışmada 6 Şubat Depremi'nin ardından şekillenen eğitim öğretim ortamlarında gerçekleştirilen ders dışı etkinliklerin Hatay'daki depremzede öğrencilerin üzerindeki etkisi anlaşılmaya çalışılmıştır. Çalışma, nitel araştırma yöntemi kullanılarak ve nitel araştırma yöntemlerinden durum tespiti deseni temel alınarak yapılandırılmıştır. Araştırma kapsamında, Hatay'ın Samandağ ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan 16 öğretmenle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Buna göre yapılan çalışma sonunda ders dışı etkinliklerin öğrencilerin akademik başarıları ve sosyal gelişimi açısından olumlu bir etkiye sahip olduğu; depremzede öğrencilerin kendini daha rahat ifade edebilme, stres, kaygı ve korkudan uzaklaşabilmeleri; yaşadıkları travmatik durumu kolay atlatabilmeleri açısından bu tür etkinliklere ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bunun yanında ders dışı etkinliklerin gerçekleştirilirken veli faktörü, ulaşım yetersizliği, materyal eksikliği, artçı depremlerin devam etmesi gibi güçlüklerle karşılaşıldığı da tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Depremzede Öğrenciler, Ders Dışı Etkinlikler, Travma Sonrası İyileşme, Sosyal-Duygusal Öğrenme.

Abstract

In this study, it was tried to understand the effect of extracurricular activities in the educational environments shaped after the 6 February Earthquake on the earthquake-affected students in Hatay. Qualitative research method was used in the study and face-to-face interviews were conducted with 16 teachers working in schools affiliated to the Ministry of National Education in Hatay Samandağ District. Accordingly, at the end of the study, it was concluded that extracurricular activities have a positive effect on students' academic achievement and social development; students in earthquake-stricken cities need such activities in order to express themselves more easily, to get away from stress, anxiety and fear, and to overcome the traumatic situation they have experienced easily. However, it was also determined that difficulties such as parent factor, lack of transport, lack of materials, and the continuation of aftershocks were encountered during the realisation of extracurricular activities.

Keywords: Earthquake Survivor Students, Extracurricular Activities, Post-traumatic Recovery, Social-Emotional Learning.

Etik Beyan	İstanbul Medeniyet Üniversitesinden İMÜ Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'nun 2024/3 sayılı 26.03.2024 tarihli kararıyla etik izin alınmıştır.
Yazar Katkıları	Çalışmanın Tasarlanması / <i>Conceiving the Study</i> : TÖ (%55), SY (%45) Veri Toplanması / <i>Data Collection</i> : TÖ (%60), SY (%30) Veri Analizi / <i>Data Analysis</i> : TÖ (%60), SY (%40) Makalenin Yazımı / <i>Writing up</i> : TÖ (%60), SY (%20) Makale Gönderimi ve Revizyonu / <i>Submission and Revision</i> : SY (%70), TÖ (%30)

1. Giriş

İnsanoğlunun yaşamı boyunca devam eden bir süreç olan eğitimin önemi gün geçtikçe daha çok fark edilmektedir. Çünkü eğitim, yaşama yapılan bir hazırlık değil tam aksine yaşamın kendisidir. Buradan hareketle eğitimin yaşamı yönlendiren; yaşam şekline özellik kazandıran bir süreç¹ olduğundan bahsedilebilir. Başaran^{2'} göre eğitim, insanlığın öğrenme yeteneğinin oluşmasıyla başlayan ve yaşamı boyunca sürüp giden bir süreçtir. Varış³, bu eğitim sürecinin kapsamlı, sürekli, dinamik ve çok boyutlu olduğunu; kaynağını bilimsel araştırmalar ve bulgulardan aldığını belirtir. İnsan, sosyal bir varlık olarak eğitimi temel bir ihtiyaç olarak görmektedir ve eğitimin temel amacı, çocukların ve gençlerin içinde bulundukları toplumsal yapıya sağlıklı ve etkili bir biçimde uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktır⁴.

Günümüzde eğitimin sadece okul binası içinde sınırlı kalmadığı görülmektedir. Okullarda verilen dersler ve ders kapsamında yapılan etkinlikler, öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını tam olarak karşılamayabilir. Eğitimin amaçları

¹ Tamer Civil, *Ortaöğretim Kurumlarında Ders Dışı Sportif Etkinliklere Katılan Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Yapılarının Araştırılması* (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007), 3.

² İbrahim Ethem Başaran, *Eğitim Bilimine Giriş* (Ankara: Yargı Basımevi, 1996), 6.

³ Fatma Varış, *Eğitim Bilimine Giriş* (Ankara: Atlas Kitapevi, 1994).

⁴ Aycen Aybek vd., "Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi ve Ders Dışı Etkinliklerine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi", *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi* 2/51 (2011), 51-59.

doğrultusunda geliştirilecek olan ders dışı etkinlikler öğrencilerin eğitimlerini destekleyebilir. Bir öğrencinin eğitimi, okulda ve sınıfta olduğu kadar planlı ve düzenli yapılan okul dışı etkinlikler yoluyla da gerçekleştirilebilmektedir⁵.

Ders dışı etkinlikler, öğrencilerin zorunlu müfredat kapsamındaki derslerin dışında, kendi ilgi ve tercihlerine göre gönüllü olarak katıldıkları spor, müzik, resim, tiyatro, edebiyat gibi çeşitli alanlardaki faaliyetler⁶ olarak tanımlanmaktadır. Ders dışı etkinlikler, soyut kavramların öğretimini kolaylaştırır; öğrencilerin fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını, hayatın zorluklarını deneyimleyerek ve uygulayarak öğrenmelerine olanak tanır; aynı zamanda öğrencilerin kişisel gelişimlerine katkıda bulunur⁷. Albayrak ve arkadaşları⁸, eğitim-öğretim süreçlerinde öğretmenlerin ve öğrencilerin planlama ve hazırlıkları yeterli düzeyde olsa bile, öğrencilere kazandırılması hedeflenen davranış ve kazanımların ders süresi içinde beklenen seviyede gerçekleşmeyebileceğini belirtmektedir. Bununla birlikte, öğrencilerin derslerde edindikleri bilgileri zihinlerinde analiz edip yeniden sentezleyerek kişiselleştirmesi ve bu bilgileri uygun zaman ve durumlarda kullanabilmesi açısından ders dışı etkinlikler büyük önem taşımaktadır. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin bilgiyi içselleştirip özgün bir şekilde üretmelerine ve pratikte uygulamalarına katkı sağlar.

Eğitim, yaşanan çağı etkilediği gibi çağın hızlı değişim ve gelişmelerinden; yaşanan olay ve olgularından da etkilenir. Özellikle insan elinde olmayan nedenlerden gerçekleşen doğa olayları ve bunun sonuçlarında bireyler, gerçekleşen yeni koşullarla baş etmek durumunda kalır. Bu yeni durumlara uyum sağlamanın en etkili yolu eğitimidir. Eğitim, insanlığın varoluşundan günümüze kadar geçen süreçte, bireylerin ihtiyaçlarını karşılamada, karşılaştıkları sorunları çözmede ve sahip oldukları bilgi birikimi ile becerilerini gelecek nesillere

⁵ Erdoğan Köse, *İlköğretim Düzeyinde Ders Dışı Etkinliklerin Akademik Başarıya ve Okul Kültürünü Algılamaya Etkisi* (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, 2003), 3.

⁶ Suat Karaküçük, "Okul Yöneticilerinin Ders Dışı Etkinliklere Yaklaşımları", *Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 4/3 (1999), 51-62.

⁷ Sezgin Karşı, *İlköğretim Okullarında Sosyal Kulüp Çalışmalarının Öğrencilerin Yöneticilik Niteliklerinin Gelişmesine Katkısı* (Beyşehir İlçesinde Bir Araştırma) (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006), 4.

⁸ Mustafa Albayrak vd., "İlköğretimde Ders Dışı Etkinlikler ve Bunlarla İlgili Öğrenci Davranışları Hakkında Velilerin Görüşleri", *Kastamonu Eğitim Dergisi* 12/1 (2004), 13-18.

aktarmada kullandıkları temel bir araç olmuştur⁹. Burada eğitimin bir parçası olan ders dışı etkinlikler önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle Türkiye tarihinde bugüne kadar gerçekleşmiş en büyük depremlerden biri olan 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli deprem, Hatay dâhil 11 ilde hissedilmiştir. “Asrın felaketi” olarak adlandırılan bu doğa olayının ardından, eğitim-öğretim faaliyetlerinin tamamen sekteye uğramaması için gerçekleştirilen yarışmalar, müzik ve tiyatro gibi ders dışı etkinlikler buna örnektir.

Doğa olaylarından sonra uzun ya da kısa süreli olarak yaşamın birçok yerinde çeşitli şekillerde değişimler yaşanabilmektedir. Bu değişimler, eğitim perspektifinden incelendiğinde, eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği fiziksel mekânların hasar görmesi şeklinde olabileceği gibi, depremden etkilenen öğretmen ve öğrencilerin öğretme ve öğrenme süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar biçiminde¹⁰ de görülebilmektedir. Deprem gibi hayatı olumsuz etkileyen bir afetten sonra eğitim öğretimde okul örgütünün önemli bileşenlerinden biri olan öğrencilerin bu süreçte eğitim öğretime yeniden uyum sağlayabilmesi, arkadaşlarıyla kaynaşması hem sosyal hem de akademik olarak gelişim göstermesi açısından ders dışı etkinliklerin yapılması fayda sağlayabilir. Dolayısıyla afet bölgelerinde ders dışı etkinliklerin etkisi kapsamlı bir şekilde ele alınması ve üzerinde durulması gereken bir konudur. Christison’a¹¹ göre ders dışı etkinlikler, mevcut ders programının dışında yer almakla birlikte, öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimlerine olumlu katkı sağlamaktadır. Okullarda yapılan ders dışı etkinliklere bakıldığında ders dışı etkinliklerin sosyal etkinlikler kapsamında ele alındığı görülmektedir¹². Araştırmalarda¹³ elde edilen verilere göre ders dışı etkinliklerin öğrencilerde farklı bakış açıları kazanma,

⁹ Civil, *Ortaöğretim Kurumlarında Ders...*, 1.

¹⁰ Muzaffer Yıldız, *İlköğretim Okullarındaki Öğretmenlerin Deprem Öncesinde ve Deprem Sonrası Öğrenme ve Öğretme Başarıları ile Deprem Sonrası Olabilecek Değişiklikler* (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2000), 2.

¹¹ Claudette Christison, “The Benefits of Participating in Extracurricular Activities”, *BU Journal of Graduate Studies in Education* 5/2 (2013), 17-20.

¹² Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), “Eğitim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği” (2017).

¹³ Gözde Akyüz, “Öğrencilerin Okul Dışı Etkinliklere Ayırdıkları Süreler ve Matematik Başarısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 12/46 (2013), 112-130; Halime Çınar, *Ders Dışı Etkinliklerin Öğrencilerin Sosyal Gelişimine Etkisi* (Huzurevi Etkinliği Örneği) (Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2019), 53;

kültürel öğrenme, yaparak yaşayarak öğrenme, akademik ve sosyal gelişim, sabbırlı olma, sorumluluk alma, özgüven, okula olan aidiyet, demokrasi bilincinin kazandırılması, liderlik yeteneklerini geliştirme ve nezaketli davranma, kötü alışkanlıklardan uzak durma, grupla çalışma gibi fayda sağladığı belirtilmiştir. Bununla birlikte ders dışı etkinliklerin ders başarısında düşüş, zaman yönetiminde güçlükler, derse olan ilginin bölünmesi gibi olumsuzluklara yol açtığı da¹⁴ ifade edilmiştir. Köse'nin¹⁵ çalışmasında öğrencilerin gelişiminde ders dışı etkinliklerin ders içi faaliyetler kadar önemli olduğu vurgulanırken okullarda ders programlarının çok yoğun olması, yeteri olanakların sağlanamaması gibi nedenlerden ders dışı etkinliklere yeterince yer verilmediğine dikkat çekilmektedir. Benzer şekilde Uzun ve Bolat'ın¹⁶ çalışmalarında da ders dışı etkinlik uygulamalarının önemi üzerinde durulmuştur. Anjum'un¹⁷ Pakistan'da yapmış olduğu bir araştırmada ders dışı eğitimlerin başlatılmasına ciddi bir ihtiyacın olduğuna dikkat çekilmiştir. Ders dışı etkinliklerin olumlu etkisinin özellikle öğrencilerin davranışlarını geliştirerek yaşamlarını ve akademik performanslarını geliştirdiği; ders dışı etkinliklerle var olan ortama daha rahat uyum sağlandığı ve hayatın daha yaşanılır olduğundan bahsedilmiştir. Gilman'a¹⁸ göre ders

Ufuk Karakuş vd., "Dokuzuncu Sınıf Coğrafya Derslerinde Ders Dışı Etkinliklerin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 32/2 (2012), 489-513; Karaküçük, "Okul Yöneticilerinin Ders..."; Erdoğan Köse, "İlköğretim Öğrencilerinin Ders Dışı Etkinlikleri Tercih Etme Nedenleri", *A.Ü. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi* 2/3 (2007), 46-61; Bayram Yılmaz - Mustafa Özgenel, "Ders Dışı Etkinliklerin Öğrenciler Üzerindeki Etkileri: Bir Durum Çalışması", III. İZÜ Sosyal Bilimler Lisansüstü Öğrenci Kongresi Özet Bildiri Kitapçığı (İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları, 2022); Yusuf Yıldırım, *Okul Dışı Etkinlik Temelli Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Etkin Vatandaşlık Değerlerine Etkisi* (Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya, 2019), 1.

¹⁴ Yılmaz - Özgenel, "Ders Dışı Etkinliklerin Öğrenciler..."

¹⁵ Erdoğan Köse, "Eğitim Kurumlarında Gerçekleştirilen Ders Dışı Etkinliklerin Sınıflandırılmasına Yönelik Bir Öneri", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi* 2/2 (2013), 336-353.

¹⁶ Faruk Uzun - Yavuz Bolat, "Program Dışı Etkinliklerin Öğrenci Gelişimine Etkisi", *Harran Maarif Dergisi* 8/1 (2023), 14-35.

¹⁷ Shabiha Anjum, "Impact of Extracurricular Activities on Academic Performance of Students at Secondary Level", *International Journal of Applied Guidance and Counseling* 2/2 (2021), 7-14.

¹⁸ Rich Gilman vd., "Structured Extracurricular Activities Among Adolescents: Findings and Implications for School Psychologists", *Psychology in the Schools* 41/1 (2004), 4-9.

dışı etkinlikler, öğrencilerin okul başarı performansını arttırıp akademik motivasyonu sağladığı gibi zamanın nasıl iyi yönetilmesi gerektiğini öğrenmelerini ve bu şekilde geleceğe daha olumlu bakabilmelerine yardımcı olmaktadır. Ancak literatür incelendiğinde deprem sonrası eğitim öğretim süreçlerinde ders dışı etkinliklerin öğrencilere olan etkisinin üzerine bir çalışmaya rastlanmamıştır. Fakat ders dışı etkinliklerin depremden sonraki eğitim öğretim süreçlerinde de etkili bir yol olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma, Türkiye'nin güneyinde yer alan tarihi, kültürel ve demografik çeşitliliğiyle öne çıkan, stratejik konumu nedeniyle de tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ancak 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremden en çok etkilenen illerden ¹⁹ biri olan Hatay'da gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacı, depremin ardından Hatay'da oluşan eğitim-öğretim ortamlarında gerçekleştirilen ders dışı etkinliklerin, öğrencilerin akademik başarıları ve sosyal gelişimi üzerindeki etkisini öğretmen görüşleri doğrultusunda incelemektir. Bu çerçevede yapılan çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı ve ders dışı etkinliklerin özellikle doğal afetlerden sonraki süreçlerde önemini ortaya koyacağı düşünülmektedir. Çalışmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretmen görüşlerine göre ders dışı etkinlikler, depremzede öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimleri üzerinde nasıl bir ol oynamaktadır?
2. Öğretmen görüşlerine göre depremzede öğrencilerin ders dışı etkinliklere olan yaklaşımı nasıldır?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Hatay Samandağ İlçesinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan öğretmenlerin okullarda gerçekleştirilen ders dışı etkinliklerin depremzede öğrenciler üzerindeki etkisini anlamaya yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca olayların ve davranışların doğal ortamlarında incelenmesinin en gerçekçi sonuçlarını

¹⁹ Mehmet Duruel, "Afetlerde Göçmen Olmak: 6 Şubat Depremi Hatay Örneği", *Mukaddime* 14/2 (2023), 227-255.

ortaya koyacağı²⁰ düşüncesi doğrultusunda, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum tespiti deseniyle yapılandırılmıştır. Creswell'e²¹ göre durum çalışması, araştırmacının belli bir zaman içerisinde sınırlandırılmış bir veya birden fazla durumu gözlem, görüşme, görsel-ışitsel dokümanlar ve rapor gibi kaynaklarla derinlemesine incelediği, verileri gerçek ortamda topladığı ve böylece araştırma konusu olan durumları ve bunlara bağlı alt temaları tanımladığı nitel bir araştırma desendir. Bu çalışmada durum çalışması deseni kullanılmıştır çünkü durum çalışması belirli bir bağlam içindeki bireylerin deneyimlerini derinlemesine anlamayı ve gerçek ortamlarında incelemeyi mümkün kılmaktadır. Ayrıca veri toplama yöntemi olarak derinlemesine görüşme tekniği tercih edilmiştir. Bu teknik, araştırılan konuya odaklanarak bireylerin görüş, düşünce ve değerlendirmelerini detaylı bir şekilde ortaya koymayı amaçlar²². Açık veya yarı açık uçlu sorular kullanılarak gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler, katılımcıların deneyimlerini ayrıntılı biçimde ifade etmelerine olanak tanır. Bu yönüyle, çalışmanın amacına uygun olarak katılımcıların bakış açılarını kapsamlı bir şekilde anlamaya ve verileri zenginleştirmeye katkı sağlamaktadır²³. Bu amaçla yapılacak görüşme anında katılımcıların verdiği yanıtlara göre ilave soruların sorularak ortaya çıkabilecek farklılıklara odaklanabilmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu tercih edilmiştir.

2.2. Veri Toplama Aracı ve Süreci

Bu çalışmada öğretmenlerin ders dışı etkinliklere ilişkin görüşlerini almak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, ilgili literatür taraması doğrultusunda oluşturulmuş ve uzman görüşü alınarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Toplam yedi soru içeren görüşme formundaki sorular, öğretmenlerin konuyla ilgili ders dışı etkinliklerden en çok hangisinin akademik ve sosyal gelişim açısından etkili olduğunu; öğretmenlerin depremzede öğrenciler için akademik, psikolojik, sosyal ve fizyolojik açıdan hangi ders dışı etkinlikleri önerdiğini; öğrencilerin bu ders dışı etkinliklere olan

²⁰ Nesrin Işıkoğlu, "Eğitimde Nitel Araştırma", *Eğitim Araştırmaları Dergisi* 20 (2005), 158-165.

²¹ Münevver Subaşı - Kübra Okumuş, "Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 21/2 (2017), 419-426.

²² Belkıs Kümbetoğlu, *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma* (İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2017), 145.

²³ Kümbetoğlu, *Sosyolojide ve Antropolojide...*, 71-73.

yaklaşımlarını; ders dışı etkinliklerle gerçekleşen değişimlerini; duygusal ve psikolojik sağlıkları üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu ortaya koyabilecek sorulardan oluşmaktadır.

Görüşmeler, 2024 yılında okul ortamında bir iki saat içinde yüz yüze gerçekleştirilmiş ve üç ay kadar sürmüştür. Bu çalışmada inandırıcılığı artırmak için katılımcılara gönüllü rıza formu sunulmuş ve görüşmeler okul ortamında, yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Verilerin tutarlılığını sağlamak amacıyla görüşme sırasında öğretmenlerin ifadeleri mümkün olduğunca ayrıntılı şekilde not alınmıştır. Ayrıca gerekli durumlarda konuyla ilgili alınan yanıtlara göre ilave sorular sorulmuş, elde edilen veriler gününde bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Öğretmenlerin görüşleri olabildiğince açık bir şekilde raporlanmıştır. Doğrulanabilirlik açısından ise, görüşmeler sırasında katılımcı izni alınarak ses kayıt cihazı kullanılmış ve öğretmenlerin ses tonu, jest ve mimikleri de dikkate alınarak ek notlar tutulmuştur.

2.3. Araştırma Grubu

Araştırma grubu seçiminde kartopu örneklem tekniği kullanılmıştır. Bu teknik, özellikle ulaşılması zor veya belirli bir özellik taşıyan grupların araştırılmasında etkili bir yöntemdir. Kartopu tekniğinde, araştırılan konuyla ilgili süreci başlatabilecek bilgiye sahip bireylerle iletişime geçmek önemlidir. İlk katılımcının yönlendirmesiyle yeni katılımcılara ulaşılır ve bu süreç, kartopu gibi büyüyerek devam eder. Bu durum, araştırmacının güvenilir ve ilgili bilgi kaynaklarına ulaşmasını kolaylaştıran bir tekniktir²⁴. Bu tekniğin konuyla ilgili bireylere doğru şekilde ulaşılmasını sağlaması ve literatürde de benzer çalışmalarda, özellikle belirli bir topluluğa erişimin kısıtlı olduğu durumlarda uygulandığının görülmesi kullanılmasında etkili olmuştur.

Bu çalışma kapsamında, Hatay Samandağ İlçe Millî Eğitim Müdürlüğündeki bir yetkiliyle görüşülerek bölgedeki okullar hakkında bilgi alınmış ve bu doğrultuda katılımcılar belirlenmiştir. Çalışmada farklı bakış açıları ve deneyimlerin yansıtılabilmesi amacıyla mümkün olduğunca uzmanlık alanı farklı

²⁴ Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016).

katılımcılar seçilmiştir. Katılımcılar, çeşitliliği sağlamak adına 8 kadın ve 8 erkekten oluşmaktadır.

Aşağıdaki tablo (Tablo 1), araştırmaya katılan bireylerin demografik özelliklerini göstermektedir. Tabloda katılımcıların cinsiyet dağılımı, yaş aralıkları, uzmanlık alanları ve mesleki deneyim süreleri hakkında bilgiler verilmiştir. Katılımcıların yaşları 33 ile 46 arasında değişmekte olup, mesleki deneyimleri 7 ile 22 yıl arasında farklılık göstermektedir. Çalışma için uzmanlık alanları açısından bakıldığında beden eğitimi öğretmenlerinin araştırma konusuyla daha ilgili olmaları, görüşmelere katılım konusunda daha istekli olmaları nedeniyle en fazla beden eğitimi branşından öğretmenle görüşülmüştür.

Tablo 1.

*Katılımcıların demografik özellikleri**

SIRA NO.	CİNSİYET	YAŞ	UZMANLIK ALANI	GÖREV YILI
1	Erkek	38	Beden Eğitimi	14
2	Kadın	44	Beden Eğitimi	19
3	Erkek	33	Türkçe	8
4	Erkek	42	Beden Eğitimi	17
5	Erkek	38	Türkçe	15
6	Kadın	46	Görsel Sanatlar	22
7	Kadın	43	Türkçe	20
8	Erkek	44	Fen Bilimleri	15
9	Kadın	35	Görsel Sanatlar	7
10	Kadın	36	Bilişim Teknolojileri	7
11	Erkek	46	İngilizce	22
12	Kadın	42	Teknoloji ve Tasarım	10
13	Erkek	36	Beden Eğitimi	13
14	Erkek	35	İngilizce	10
15	Kadın	44	Fen Bilimleri	22
16	Kadın	42	Matematik	20

* Katılımcılar görüşme tarihine göre sıralanmıştır.

2.4. Veri analizi

Veri analizi nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında toplanan veriler, öncelikle konuyla ilgili kodlar oluşturularak düzenlenmiş, ardından benzer kodlar ortak temalar altında sınıflandırılarak değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde, araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşme formundaki sorulara verdikleri yanıtlar içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve belirli kodlar oluşturulmuştur. Elde edilen verilere göre aşağıdaki tablolarda yer alan 4 tema ve 31 kod belirlenmiştir. Birbirini tamamlayan kodlar 4 tema altında araştırma sorularına paralel olarak sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır. Ayrıca katılımcıların kimlikleri gizli tutulmuş ve kodlama sistemi kullanılmıştır. Kodlamada ilk harf ve rakam, öğretmenin görüşme sırasına göre numaralandırıldığını ikinci harf ise cinsiyetini (Ö1E: 1. sırada görüşülen erkek öğretmen; Ö3K: 3. sırada görüşülen kadın öğretmen) ifade etmektedir.

Ders dışı etkinlikler, öğrencilerin akademik başarısını farklı yönlerden etkileyebilir. Aşağıdaki tabloda öğretmenlerden elde edilen veriler doğrultusunda bu etkinliklerin akademik başarıya hangi yönlerden katkı sağladığı özetlenmiştir.

Tablo 2.

Ders Dışı etkinliklerin öğrencilerin akademik başarısı yönünden etkileri

Görüşler	f
Ders başarısını artırmada olumlu etkileme	17
Kendini ifade edebilme yeteneğini geliştirme	12
Öğrenmeyi öğrenme	8
Soru sormayı geliştirme	3
Analiz yapabilme	3
Dikkati toplama ve sürdürme	3
Toplam	46

Tablo 2 incelendiğinde, görüşme yapılan öğretmenlerin ders dışı etkinliklerin özellikle öğrencilerin ders başarısını olumlu yönde etkilediğini ifade ettiği görülmektedir. Katılımcılar, ders dışı etkinliklere katılan ve bu etkinliklerle

desteklenen öğrencilerin dersi daha çok sevdiğini, kendini derse daha çok verdiğini ve derse aktif katılım gösteren öğrenciler olduklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda **Ö14-K** “Sadece akademik yönden devam edecek olursak çocuklara bir şeyler verin. Belki bir yerden sonra bırakır, ama bunları ben aktivitelerle, ders dışı etkinliklerle desteklediğimde dersi sevmeye başlıyorlar ve onların başarısı gitgide artıyor. Enerjisini verdiği için zihinsel olarak da kendini derse veriyor. Bu şekilde konular daha kalıcı hale geliyor ve de eğlenerek öğrenmelerini sağlıyorum.” demiştir. **Ö12-K** ise bunu destekler nitelikte “Öğrencilerimle beraber hem dersimi işlerken hem de ders dışı etkinlikler uyguladığımda derse daha aktif olarak katılıyorlar ve böylece öğrenmelere daha istekli oluyorlar. Bu şekilde öğrencilerim keşfederek araştırarak sorgulayarak öğreniyorlar. Ders başarısını da artmış oluyor.” demiştir. Bunu kendini ifade edebilme takip etmektedir. Ders dışı etkinliklerle öğrenci kendini rahat ifade edebilecektir bu da zamanla ders başarısını artırmasını da sağlayacaktır. Bu çerçevede **Ö5-E** “İçe kapanık öğrencilerin tiyatro ile kendini ifade edebilme becerisi kazandığını görebiliyorum. Bunun da ders başarısına okuduğunu anlamaya yönelik bir başarıya etki ettiğini düşünüyorum. Başka sınıflardan gelen öğrencilerin de bu başarıyı derslerine girmesem de diğer öğretmenlerle yaptığım görüşmelerden çıkarabiliriz.” şeklinde ifade etmiştir.

Öğrencilerin kendi yeteneklerinin farkına varması; kendini keşfetmesi neyi öğrenmeye ihtiyacı olduğunu bilmesi ve bu öğrenmelerini organize edebilmesi sürecinin farkında olması akademik başarıyı da beraberinde getirecektir. Görüşme yapılan öğretmenler ders dışı etkinliklerle öğrenmeyi öğrenen; kendini görüp farkında olan öğrencilerin daha başarılı olduğunu ifade etmişlerdir. Buna göre **Ö10-K** “...biraz algoritmik düşünceyi geliştiren bir etkinlik bir alan yani problem çözme yöntemlerini geliştiriyor bir şeyler üzerinde vakit ayırınca onu öğreniyorlar ve öğrenebilmelerini öğrenen çocuklar oluyorlar. Buna benim bir yeteneğim varmış bunu yapabilirim diyebilen öğrenciler oldu.” ayrıca “En haylaz öğrenci bile onunla somut bir etkinlik yapıldığında içindeki cevheri ortaya çıkarabiliyor ve çocuk gerçekten bambaşka biraz çocuğa dönüşebiliyor.” demiştir. **Ö6-K** ise “...bu ders dışı çocuklar öyle bir şey çizelim çocuklar hemen çiziyorlar ve panoya asıyoruz hemen yorumlama yapıyoruz çocuk dışarıda kendini nerede olduğunu görebiliyor.” demiştir.

Bununla birlikte, soru sorma becerilerinin geliştiğini ve ayrıca analiz ile yorumlama yeteneklerinin ilerlediğini ifade edenler olmuştur. **Ö3-E** “Bilmedik-

leri şeyleri soruyorlar ve ben onlara söyleyince aslında farkındalıklarını da ortaya çıkarmış oluyorum, sonra kendileri ekstra olarak arkadaşlarına sorular soruyorlar.” demiştir. **Ö7-K** ise “Tabiki hangi ders olursa olsun o derste başarılarının temel kaynağı dersi anlayabilmek, yazılanı anlayabilmek, yorumlayabilmek, sentezleyebilmek ve söylenileni analiz edebilmektir. Dolayısıyla ders dışı etkinliklerde böyle bir avantajı var. Bunu sürekli hale getirdiğimiz zaman öğrencilerim düşünme konusunda ustalaşıyorlar otomatiklaşıyorlar desek daha doğru olur.” demiştir. Ayrıca, ders dışı etkinliklerin öğrencilerde hızlı karar alma ve uygulama becerisini geliştirdiği, bunun da akademik başarıya olumlu yönde katkı sağladığı belirtilmiştir. **Ö2-K** bu durumu “Akademik başarıya sporun etkisi çok büyük. Sorumluluk alma ve kısa bir süre içinde en doğru kararı verebilme etkisi oluyor.” şeklinde ifade etmiştir. Bu ifadelerden ders dışı etkinliklerin öğrencilerin soru sorma becerilerini geliştirdiği, hızlı karar alıp uygulama yeteneklerini artırdığı ve öğretmenleriyle daha olumlu ilişkiler kurmalarını sağlayarak derse katılımlarını artırdığı görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin akademik başarılarına ve kişisel gelişimlerine olumlu katkı sağlamaktadır.

Ders dışı etkinliklerin öğrencilerin sosyal gelişimine de katkı sağladığı görülmektedir. Tablo 3’te, ders dışı etkinliklerin sosyal gelişime etkilerinin hangi yönde olduğu ve tablonun altında öğretmenlerin bu konudaki görüşleri detaylı olarak sunulmuştur.

Tablo 3.

Ders Dışı etkinliklerin öğrencilerin sosyal gelişim yönünden etkileri

Görüşler	f
Takım ruhu oluşturma	15
Özgüven kazanma	12
İletişim becerilerini artırma	8
Aidiyet ve iş birliği	5
Karşılıklı birbirini anlama ve saygı	5
Paylaşım yapma, yardımlaşma ve dayanışma	5
Sorumluluk alma	4
Kuralları öğrenme ve kurallara uyma	3
Hızlı karar alıp uygulama	3
Kötü alışkanlıklardan uzak durma	2

Toplam

62

Tablo 3 incelendiğinde, ders dışı etkinliklerin öğrencilerin sosyal gelişimine olumlu katkı sağladığı ve onların sosyalleşmesini desteklediği görülmektedir. **Ö10-K** “Hepsinde neredeyse en azından sosyal anlamda bir gelişim kaydettiğini düşünüyorum. Hiç sesi çıkmayan öğrencinin, asla gel gitlerle ağzından laf aldığımız öğrencinin, sosyal ortama katıldığını; arkadaşlarıyla bir şeyler yapmak istediğini; daha iyi bir iletişim kurduğunu; en azından hepsiyle olmasa bile birkaçıyla iyi bir arkadaşlık yaptığını ve arkadaşlıklarını geliştirdiğini görüyoruz. Birlikte yaptığımız sosyal etkinliklerde, o etkinliği yaptığımız öğrencilerin hepsi de hâlâ böyle iletişim halinde ve hepsiyle de güzel bir iletişimim var.” demıştır. Bunun yanında öğrencilerin birlikte hareket edebildiğini ve bu şekilde mutlu olabildiğini ifade eden **Ö5-E** “Bu şekilde öğrenciler grupla hareket etmeyi takım kültürünü beraber kazanma ve beraber kaybetmeyi öğrenip bu duyguları yaşadıkları için kendilerini daha iyi hissediyor ve streslerini atabiliyorlar. Moralleri düzeliyor ve eve mutlu dönebiliyorlar” şeklinde belirtmiştir. Ayrıca yine aynı katılımcı ders dışı etkinliklerle grup içi kuralları öğrendiğini, nerede nasıl hareket etmesi gerektiğini bilen öğrencilerin oluştuğunu ve böylelikle akranlarıyla dayanışma içinde olan paylaşımcı bir öğrenci profiline dikkat çekmiştir. “...grup içinde nasıl davranması gerektiğini başka okul takımlarıyla olan iletişimlerini nerede nasıl davranması gerektiğini görebiliyor ve iletişim kurarak iletişim becerilerini geliştiriyorlar. Dayanışma ön plana çıkmış oluyor. Kazanma ve kaybetme durumunda birbirini tebrik etme takdir etme ile anlayış gösterme duyguları gelişiyor. Ayrıca okul ve yaşam kurallarını da öğrenmiş oluyorlar. Başkalarına saygı göstermeyi öğreniyorlar. Kendisine ve başkasına nasıl davranması gerektiğini görebiliyor çocuklar. Birbirlerine davranma şekillerini net bir şekilde kendilerini ifade edebilme durumlarını ortaya çıkarabiliyorlar.” Ayrıca **Ö11-E** öğrencilerin ders dışı etkinliklerle öğretmeni arasındaki ilişkinin daha olumlu olmasını sağladığını ve bunun da öğrencilerin iletişim kurma yeteneklerini artırdığını ifade etmiştir. “Dediğim gibi çocuklar öğretmenlerinin de dışarıda sosyal biri olduklarını görür veya hissederse sınıftaki başarılarını da artırırlar. Piknik veya deniz gezisi yapıldığında oluşan sosyallikle öğrenci bizim bir öğretmen kimliğinden çok sosyal bir varlık olduğumuzu görüyor ve bu da sınıf içerisindeki sosyal bariyerlerin yıkılması artıyor ve derse katılımlarına olumlu yönde bir etki bırakır.” Bununla birlikte **Ö13-E** “Çocuklar bir arada toplu şekilde hareket etmeyi öğreniyorlar aynı şekilde oyun içerisinde de oyun sistemini nasıl kuracaklarını sonuca nasıl gidilebileceğini hep beraber birlikte hareket

ederek öğreniyorlar.” şeklinde ifade etmiştir. **Ö7-K** “Arkadaşlarıyla paylaşmayı öğreniyorlar toplum kurallarını öğreniyorlar sırasını beklemesini öğreniyorlar. Eğer bir toplum kuralı varsa bir yerde bir topluluğun kuralı varsa beraberce o kurala uyumayı uyumadığında da olumsuz sonuçların ne olabileceği konusunda fikir ediniyorlar, yaşadıklarından hareketle yani bunu görerek ve yaşayarak anlıyorlar.” diyerek öğrencilerin bir toplum içindeki kuralları etkinlikler üzerinden öğrenebildiklerini ve buna göre hareket edebileceklerini belirtmiştir. Bazı katılımcılar ise öğrencilerin ders dışı etkinliklerle kendilerine olan özgüvenlerinin arttığını, kendilerini daha iyi hissettiklerini, paylaşım yapmayı öğrendiklerini, birbirlerine zor zamanlarda yardım etmeye başladıklarını böylece paylaşım ve dayanışma gibi becerilerin geliştiğini; eleştiri yapabilme yeteneklerinin geliştiğini ifade etmiştir. Örneğin **Ö9-K** “Çocuğun özgüveni gerçekten kendine geliyor. Arkadaşlarıyla paylaşmayı öğreniyorlar. Oyunlar oynuyorlar paylaşımcı oluyorlar Bu tür etkinliklerde birbirlerini eleştirebiliyorlar eleştiri yapmayı öğrenebiliyorlar. Örneğin matematik ve fende de problem çözediklerinde de birbirlerine yardımcı olmayı öğreniyorlar. Bu şekilde yardımlaşma ve paylaşma oluyor. Bir şeyler eksik kaldığında da hemen bir birlik oluyorlar ve bir şeyler yapmaya çalışıyorlar.” demiştir. **Ö3-E** ise “ ...Bir kere özgüvenleri artıyor hayatlarında sahneye çıkmayan toplum karşısında konuşmayan çocuklarımıza görev vererek çalıştırmamız gerekiyor. Ayrıca toplum önünde nasıl konuşulması gerektiğini ortama göre hal ve hareketleri gelişti. Özgüven, öz disiplin gibi bu davranışlar da çocuklarda çok olumlu oldu.” demiştir. Bununla birlikte ders dışı etkinliklerin öğrencilerin kötü alışkanlıklar edinmesini de azalttığını ve ayrıca istenilen davranışlar sergilediklerini ifade eden görüşler tespit edilmiştir. Buna göre **Ö16-K** “Çocuklarda kötü alışkanlıklar da olmuyor görüyorum. Hayvanlara karşı doğaya karşı bir sempati olduğunu duyarlı olduklarını görüyorum.” **Ö1-E** ise “Hep olumlu gelişim oluyor. Çocuğun davranış biçimi değişiyor. Olumlu yönde davranış değişikliği oluyor. Psikolojik olarak agresifliği, hırçınlığı gidiyor enerjisini boşaltıyor rahatlıyor. Olumlu davranışlar sergiliyor. Daha önce hep böyle aşırı tepkisel davranışlar hep bir agresiflik ya da içe kapanıklık oluyordu. Yaptığımız ders dışı etkinlikle özellikle takım çalışmalarıyla daha çok sosyalleşmeleri sağlanıyor arkadaşlarıyla yardımlaşma mücadele bir iş birliği yapma ile daha uyumlu davranışlar ortaya çıkabiliyor.” Diye vurgulamıştır.

Depremzede öğrencilerin ders dışı etkinliklere katılma motivasyonlarını anlamak amacıyla öğretmenlerden bu etkinliklere neden ihtiyaç duyduklarına ilişkin görüşleri alınmıştır. Elde edilen veriler Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4.

Depremzede öğrencilerin ders dışı etkinliklere ihtiyaç duyma nedenleri.

Görüşler	f
Stresi azaltma	13
Psikolojik rahatlama	11
Yalnızlık hissi	8
Kendini dışa vurma	8
Katılım isteği	7
Okul ve öğretmenle tekrar bağ kurma	4
Acılarını unutma	3
Olumlu bakabilme	2
İyi vakit geçirme	2
Toplam	58

Tablo 4 incelendiğinde görüşme yapılan öğretmenlerin önemli bir kısmı depremzede öğrencilerin ders dışı etkinliklere ihtiyacı olduğunu vurgulamıştır. Depremden sonra konteyner gibi yaşam alanlarında hayatlarına devam eden depremzede öğrencilerin ders dışı etkinliklerle özellikle stresini atabildiklerini ve psikolojik olarak rahatladıklarını ifade etmişlerdir. Buna göre **Ö8-E** “Duygusal ve psikolojik olarak şu çocuklarda dediğim gibi zaten konteyner kentlerde yaşıyorlar kimisi yakınlarını kaybetmiş ailesi mal varlıklarını kaybetmiş ders dışı etkinliklerde çocuklar bunların dışına çıkıp psikolojik olarak rahatlıyorlar daha çok mutlu oluyorlar ve hayata daha çok bağlanıyorlar hayatın devam ettiğini görüyorlar... Depremzede öğrenciler özellikle daha iyi oldular dediğim gibi stresten sıkıntıdan uzaklaştıkları için yani genel olarak depremi unutuyorlar. Hayatın devam ettiğini farkına varıyorlar ve hayata daha olumlu bakmaya çalışıyorlar.” Demiştir.

Ö10-K ders dışı etkinliklerin, öğrencilerin kendini rahat ifade edip içlerini dökebilecekleri bir çalışma olduğunu ve öğrencilerin buna ihtiyacı olduğunu çünkü onları dinleyen kimselerin olmadığını ifade etmiştir. “İhtiyaç duydukları en önemli şey kendilerini anlatabilecekleri bir ortam yaratmak. Maalesef çocuklarını dinleyen çok kişi yok. Neler yaşamışlar; nelerden korkmuşlar; nelerle mücadele etmek zorunda kalmışlar bunlarla ilgili ders dışı etkinliklerin yapılması gerekiyor.” demiştir. **Ö7-K** ise ders dışı etkinliklerle öğrencilerin kendilerini yalnız hissetmediklerini ve öğrenciler açısından olumlu olduğunu ifade etmiştir. “Depremden sonra yaşadıkları o ağır baskı o korku o travma ve bunlarla birlikte oluşan olumsuz durumlar daha

kolay aşıldı bazı öğrencilerde.” **Ö13-E** de “Bu ders dışı etkinliklerden sonra çocuklar dışarıda bulundukları için kendilerini rahatlatabildikleri için biraz daha sakinleştiler arkadaşlarıyla daha çabuk daha hızlı iletişim kurabildiler bu süreci daha hızlı atabilecek duruma geldiler diye düşünüyorum” demiştir. Bununla birlikte depremzede öğrencilerin buna istekli olduğu ifade edilmiştir. **Ö9-K** “Egzersiz veya ders dışı etkinlik yaptığında çocuk hasta olduğunda bile geliyor. Hocam ben resim çizeceğim diyor” demiştir. Ayrıca depremden sonra ders dışı etkinliklerle daha olumlu bir adım atıldığını belirtenler olmuştur. **Ö14-K** “Yani duygusal olarak kendilerini daha iyi ifade ediyorlar” demiştir. Bunu destekler nitelikte **Ö3-E** de “Depremden sonra okulun açılması bence olumluydu. Yaşadığı stresi, yaşadığı tramvayı yaşadığı kaosu unutmak için burda arkadaşlarıyla buluşması, konuşması, öğretmenleriyle buluşması sevdiği öğretmenlerle ya da sevdiği arkadaşlarıyla buluşması oyun oynaması onlar için bence zihinsel psikolojik sosyal anlamda bir rahatlık sağlık rahatlama sağladı.” demiştir. Ayrıca ders dışı etkinliklerin öğrencilerin kendini daha rahat ifade edebildiği bir çalışma olduğu için artırılması gerektiği önerisinde bulunan öğretmen olmuştur. **Ö5-E** bu konuda “Öğrencilerin voleybol, tiyatro, futbol, masa tenisi gibi sosyal faaliyetlere katılan öğrencilerin kendilerini tam anlamıyla ifade edebilmeye başladıklarını düşünüyorum.” şeklinde belirtmiştir.

Ders dışı etkinliklerin yeterince gerçekleştirilememesinin ardında çeşitli nedenler yatmaktadır. Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri incelendiğinde farklı faktörlerin süreci etkilediği görülmektedir. Bu faktörler ve bunların frekans dağılımı Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5.

Ders dışı etkinliklerin yeterince yapılamama nedenleri.

Görüşler	f
Veli faktörü	9
Artçıların devam etmesi	4
Müfredat yetiştirme	2
Fiziki şartlar	2
Zaman sorunu	1
Ulaşım	1
Toplam	19

Tablo 5'e bakıldığında ders dışı etkinliklerin bazı güçlükler nedeniyle yapılamadığı görülmektedir. Bu nedenlerin başında veli faktörü olduğu tespit edilmiştir. **Ö2-K** bu konuda "Ancak bundan sonra voleybola, takım sporlarına geçtik ancak aileler noktasını tam olarak aşamadık maalesef. Akademik başarı istedikleri için dershanelere yönlendiriyorlar takım sporlarına zaman ayıramıyorlar sanki sporun akademik başarıyı olumsuz etkileyeceğini düşünüyorlar." Demıştır. **Ö16-K** ise "Daha önceleri gruplar halinde ders dışı etkinliklere dahil ettiğim öğrencilerim oluyordu. Bazılarıysa bu gruplar dışında kaldılar. Yani girselerdi belki de daha sosyal olacaklardı hiçbir şekilde anneleri yüzünden anneleri demiyim de direkt ebeveynleri yüzünden ikna edemediğim veliler oluyor. Bu gruplara kanallı edemediğim gruplar oluyor." Şeklinde ifade etmiştir. Bazı öğretmenler velilerin öğrencilerin sadece akademik başarısını düşündüğünü oysaki ders dışı etkinliklerin öğrenciyi olumlu yönde etkileyebileceğini bilmediğini ifade etmiştir. **Ö9-K** "Veliler sadece LGS'ye yöneliyorlar yani akademik başarıya önem veriyorlar. Akademik derslere daha çok önem veriyorlar." Tabloya bakıldığında ders dışı etkinliklerin yapılabileceği yeteri fiziki şartların olmadığı ve bunun yanında deprem bölgesinde ara ara artçı depremlerin olması, barınma, güvenlik ve ulaşım sorunları nedeniyle bu tür etkinliklerin gerçekleşemediği görülmüştür. Buna göre **Ö15-K** "Maalesef sosyal etkinlik yapabileceğimiz alanımız o kadar az ki bir de yarım saatlik derslerde gerçekçi olmak gerekirse neredeyse hiç yapamıyoruz. Demıştır. Bunun yanında aynı görüşmeci burda artçıların yaşanması bizi tekrar geri itiyor. Aynı korkuyu yaşıyorsun ve aynı psikolojiye yine bürünüyorsun. Hala barınma sorunu var; güvenlik sorunu, ulaşım sorunu var. Özellikle ulaşım çok ciddi sorun. Servisle konteyner kentten gelen çocuk sosyal etkinliklere çok fazla katılamıyor." şeklinde ifadelerde bulunmuştur. **Ö1-E** ise "Öğrenciler depremin yarattığı korkuyla ara ara artçıların da nüksetmesinden dolayı küçük de olsa panikata geçirebiliyor. Psikolojileri bozuluyor ve ondan sonra öğrencinin dersle ilgisi azalıyor. Dersle ilgisi kalmıyor. Bu nedenle daha çok dışarıda yapıldığı zaman çocuk kendini daha rahat hissediyor. Yaşadıkları travmayı atlatmaları daha kolay oluyor." şeklinde vurgulamıştır.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada 6 Şubat depreminin ardından şekillenen eğitim öğretim ortamlarında gerçekleştirilen ders dışı etkinliklerinin depremzede öğrencilerin akademik başarısı ve sosyal gelişimi açısından etkisinin olup olmadığı; öğren-

cilerin buna neden ihtiyaç duydukları; bu süreçte yaşanan güçlüklerin neler olduğu üzerinde durulmuştur. Buna göre araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucunda, ders dışı etkinliklerin öğrencilerin akademik başarılarını artırdığı görülmüştür. Araştırmaya katılan öğretmenler, ders dışı etkinliklerin öğrencilerin kendilerini daha rahat ifade etmelerine ve dinleme-anlama becerilerini geliştirmelerine olanak sağladığını belirtmiştir. Ayrıca bu etkinliklerin, öğrencilerin öğrenmeyi öğrenen, sorgulayan ve analiz yapabilen bireyler olarak gelişimlerine katkıda bulunduğunu ifade etmişlerdir. Nitekim daha önce yapılmış çalışmalarda da ders dışı etkinliklere katılımın akademik başarıyı pozitif anlamda etkilediğini²⁵ gösteren sonuçlar dikkat çekmektedir. Bu durumda depresyon gibi olağanüstü bir doğal afetin yaşandığı Hatay'da akademik başarının tekrar elde edilmesinin ders dışı etkinliklerle gerçekleşmesi mümkün görülebilir. Bununla birlikte ders dışı etkinliklerin öğrencilerin sosyalleşmesine katkıda bulunduğu elde edilen bulgular arasındadır. Her öğrenci arkadaşlık kurma ve bir gruba katılma ihtiyacını duyar. Bu durum sosyal bir ihtiyaçtır. Toplumun geçerli olan kural ve değer yargılarını öğrenme ve bunlarla uyum içinde olması da bu temel ihtiyacın sonucudur²⁶. Araştırma sonuçları da değerlendirildiğinde bu tür etkinliklere katılım sağlayan öğrencilerin ise bulunduğu sosyal çevrenin kurallarını benimsediği, takım ruhuna sahip olduğu, konuşma ve kişiler arası iletişim kurma becerisinin güçlü olduğu, paylaşımcı ve yardımsever olduğu be-

²⁵ Cavit Binbaşıoğlu, "Ders Dışı Etkinliklerin Niteliği, Önemi ve Değeri", *Çağdaş Eğitim Dergisi* 108 (1986), 28-32; Çınar, *Ders Dışı Etkinliklerin...*; Sümmani Ekici vd., "Ortaöğretim Kurumlarındaki Yöneticilerin ve Öğrencilerin Ders Dışı Etkinliklere Bakış Açılarının İncelenmesi", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 6/1 (2009), 430-444; İsmail Ünal, "Ders Dışı Etkinliklerden Coğrafya Bilgi Yarışmalarının Bu Yarışmaya Katılan Öğrencilerin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2013); Köse, "İlköğretim Öğrencilerinin Ders..."; Hasan Halil Sansar, "Okul Yöneticilerinin Ders Dışı Sosyal Etkinliklere Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi", *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi* 1/1 (2020), 31-42; Gönül Sezen, *Sosyo-Ekonomik Yapısı Düşük Öğrencilere Yönelik Ders Dışı Etkinliklerin Sağlanması (Intel Öğrenci Programı - İstanbul İli Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007); İsmail Yaşın, *İlköğretim 2. Kademe ve Ortaöğretimde Ders Dışı Etkinliklere Katılan Öğretmen ve Öğrencilerin Ders Dışı Etkinliklerden Beklentileri (Yozgat İli Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2012); Uzun - Bolat, "Program Dışı Etkinliklerin..."

²⁶ Necmettin Karakaya, "İlköğretimde Drama ve Örnek Bir Uygulama", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 27/1 (2007), 103-139.

lirlenmiştir. Ayrıca akranlarıyla iyi geçinme, karşılıklı saygı ve iş birliği içerisinde olma bilincinin kazanılması gibi olumlu yönlerin ilerlediği böylelikle kendine güveni olan karar verme ve uygulama becerisi gelişmiş öğrenciler oldukları sonucuna da ulaşılmıştır.

Deprem gibi insan hayatını tüm yönleriyle etkileyen bir doğal afetten çıkmış öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun psikolojik desteğe ihtiyacı bulunmaktadır²⁷. Edinilen bulgulara göre afet sonrası oluşan stres ve kaygı öğrencilerin hayatını olumsuz yönde etkilemekte ve bu da eğitim öğretim ortamına adapte olamamalarını beraberinde getirmektedir. Depremzede öğrenciler açısından değerlendirildiğinde öğretmenlerin görüşlerinden hareketle bu açıdan ders dışı etkinliklere öğrencilerin ihtiyacı olduğu görülmektedir. Meydana gelen olumsuz durumun en aza indirgenerek aşılabilmesi için buna ihtiyaç vardır. Daha önce yapılmış çalışma bulgularında da ders dışı etkinliklere katılan öğrencilerin katılmayan akranlarına oranla daha iyi mental sağlığa sahip oldukları ve yaşam kalitesinin yüksek olduğu; bu tür etkinliklerin çocuk ve gençlerin ruh sağlıklarını desteklediği sonucuna varılmıştır²⁸. Buna göre eldeki veriler de incelendiğinde depremzede öğrencilerin yaşadıkları olağan dışı olayın verdiği kaygı, acı ve stresin azalması, psikolojik dengelerinin düzelmesi, yalnız olmadıklarının farkına varmaları ve geleceğe olumlu bakabilmeleri açısından ders dışı etkinliklerin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde bir nebze de olsa yaşanan durumun en az zararla atlatılabilmesi sağlanabilir.

Stres ve kaygısı azalmış öğrenciler dikkatini farklı yerlere vereceğinden derse, öğretmene ve arkadaşlarına daha konsantre olabileceği öngörülmektedir. Zira deprem sonrası öğrencilerin yaşadığı travmatik durumların çözümlememesi, öğrencilerin ileriki yaşamlarında özgüven eksikliği yaşayabilmesine, çevresiyle sağlıklı iletişim kuramamasına, bilişsel ve sosyal gelişiminin olumsuz etkilenebilmesine neden olabilmektedir. Hatta ilerleyen süreçlerde

²⁷ Ahmet Kukuoğlu, "Doğal Afetler Sonrası Yaşanan Travmalar ve Örnek Bir Psikoeğitim Programı", *Afet ve Risk Dergisi* 1/1 (2018), 39-52.

²⁸ Osman Kürşat Ergül vd., "Ders Dışı Etkinlikler Kapsamında Uygulanan Fiziksel Aktivite Programının İlköğretim Öğrencilerinin Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkileri", *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 3/2 (2018), 208-222; Eda Menteş vd., "Adölesan Dönemde Obezite ve Egzersiz", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 8/2 (2011), 965-975; Uzun - Bolat, "Program Dışı Etkinliklerin..."

bazı çocuklarda anksiyete bozukluğu, depresyon ve çeşitli davranış problemlerine sebebiyet vermektedir²⁹. Özellikle depremden çıkmış öğrencilerin stres ortamının etkisinden uzaklaşıp psikolojik yönden hazırlıklı ve dayanıklı olmalarını sağlamak; zihinlerini başka şeylerle meşgul ederek gelişimlerini olumlu yönde desteklemek³⁰ gerekmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, ders dışı etkinliklerin anlamlı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan öğretmenlere göre de depremzede öğrencilerin eğitim öğretim ortamı okullara tekrar alışabilmeleri ve öğretmenleriyle bağ kurup derslerine odaklanabilmeleri, stres ve kaygıdan uzak olabilmeleri ders dışı etkinliklerle daha kolay sağlanabilir. Bunun yanında depremzede öğrencilerin yaşadıklarını anlatmaya, içini dökmeye ve anlaşılma ihtiyaçları olduğu ifade edilenler arasında olmuştur. Bu ihtiyacın giderilebilmesi öğrencilerin yaşadıkları bu zorlu süreci daha kolay atlatabilmeleri ve daha sağlıklı bireyler olarak yaşamlarına devam edebilmeleri açısından önemlidir. Buna göre öğrencilerin ilgi, istek ve gereksinimlerine göre eğitim öğretime geçilmiş okullarda derslerin ders dışı etkinliklerle desteklenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada elde edilen veriler, ders dışı etkinliklerin gerçekleştirilmesinde bazı güçlükler yaşandığını göstermektedir. Bu güçlüklerin başında araştırmaya katılan öğretmenlere göre veli faktörü gelmektedir. Öğrenci velileri bir süre ders dışı etkinliklere olumlu yaklaşırken hayatın normalleşme sürecine girmesi ve okulların açılmasıyla birlikte akademik başarı düzeylerini daha ön planda tutmuş, akademik derslere ağırlık verilmesine önem vermiş fakat yetenek, iletişim vb. becerilerini geliştirecek sosyalleşmelerini sağlayacak faaliyetlerin yapılmasını genellikle ikinci planda tutmuştur. Daha önce yapılmış araştırma bulgularında da velilerin eğitim öğretimde çocukları için daha çok akademik başarıya önem verdikleri³¹ görülse de yapılan çalışmaya katılan

²⁹ Gülşah İrkiçatal, *Doğal Afetlerin İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Yaptıkları Resimler Üzerine Etkileri (Van İli Deprem Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2014).

³⁰ Canan Demir Yıldız – Esra Demir Öztürk, “Eğitim ve Çocuk Özelinde Kahramanmaraş Depremi”, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi* 6/12 (2023), 1649-1664.

³¹ Nazike Karagözoğlu, “Ortaokul 5. Sınıflarda Tercih Edilen Seçmeli Dersler ve Tercih Nedenlerinin Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, *PEGEM Eğitim ve Öğretim Dergisi* 5/1 (2016), 69-94; Aslı Hüner Kesen, *Ders Dışı Faaliyetlerin Kalitesinin Değerlendirilmesine*

öğretmenlere göre bir güçlük olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanında sıralanan diğer güçlükler arasında fiziki şartların tam olarak sağlanamaması, öğrencilerin büyük çoğunluğunun konteyner ve çadır kentler gibi dar alanlarda kısmi olarak yerleşip yaşamına devam etmesi, artçılarla birlikte yaşamsal kaygının sürmesi, ulaşım imkânının kısıtlı olması yer almaktadır. Yaşanılan materyal eksikliği, ulaşım sorunu, öğrencilerin çadırlarda veya konteynırlarda kalması gibi benzer güçlükler Arslan'ın³² çalışmasında da yer almaktadır. Bu bağlamda, güçlüklerin giderilmesine yönelik gerekli önlemlerin alınması, çalışma kapsamında değerlendirildiğinde öğrenciler açısından önemli bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır.

Sonuç olarak bu araştırmada elde edilen bulgular, Hatay'daki depremzede öğrencilerin akademik ve sosyal gelişiminde ders dışı etkinliklerin önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, depremzede öğrencilerin psikososyal iyilik hâllerinin desteklenmesi ve toplumsal uyum süreçlerinin güçlendirilmesi amacıyla kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerekmektedir. Nitekim Millî Eğitim Bakanlığının son yıllarda ders dışı etkinliklerin eğitim süreçlerindeki önemini vurguladığı ve yapılan yeni öğretim programlarında bu tür faaliyetlere daha fazla alan açtığı³³ bilinmektedir. Bu çerçevede, deprem sonrası inşa edilecek okul yapılarının, ders dışı etkinliklere elverişli mekânsal tasarımlara sahip olması; eğitim sisteminin, depremzede öğrencilerin psiko-sosyal gereksinimlerine daha duyarlı şekilde yapılandırılması ve öğrenme süreçlerini destekleyecek fiziki ve bilişsel ortamların oluşturulması yerinde olacaktır.

Kaynakça

Akyüz, Gözde. "Öğrencilerin Okul Dışı Etkinliklere Ayırdıkları Süreler ve Matematik Başarısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi." *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 12/46 (2013): 112-130.

İlişkin Öğretmenlerin Görüşlerinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2019).

³² Mehmet Arslan, "Okul Müdürlerinin 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi Sonrası Okullarda Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri", *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi* 10/97 (2023), 1550-1559.

³³ Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni" (2024).

- Albayrak, Mustafa vd. "İlköğretimde Ders Dışı Etkinlikler ve Bunlarla İlgili Öğrenci Davranışları Hakkında Velilerin Görüşleri." *Kastamonu Eğitim Dergisi* 12/1 (2004): 13-18.
- Anjum, Shabiha. "Impact of Extracurricular Activities on Academic Performance of Students at Secondary Level." *International Journal of Applied Guidance and Counseling* 2/2 (2021): 7-14.
- Arslan, Mehmet. "Okul Müdürlerinin 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi Sonrası Okullarda Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri." *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi* 10/97 (2023): 1550-1559.
- Aybek, Aycen vd. "Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi ve Ders Dışı Etkinliklerine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi." *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi* 2/51 (2011): 51-59.
- Başaran, İbrahim Ethem. *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Yargı Basımevi, 1996.
- Binbaşoğlu, Cavit. "Ders Dışı Etkinliklerin Niteliği, Önemi ve Değeri." *Çağdaş Eğitim Dergisi* 108 (1986): 28-32.
- Christison, Claudette. "The Benefits of Participating in Extracurricular Activities." *BU Journal of Graduate Studies in Education* 5/2 (2013): 17-20.
- Civil, Tamer. *Ortaöğretim Kurumlarında Ders Dışı Sportif Etkinliklere Katılan Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Yapılarının Araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007.
- Çınar, Halime. *Ders Dışı Etkinliklerin Öğrencilerin Sosyal Gelişimine Etkisi (Huzurevi Etkinliği Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2019.
- Demir Yıldız, Canan ve Esra Demir Öztürk. "Eğitim ve Çocuk Özelinde Kahramanmaraş Depremleri." *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi* 6/12 (2023): 1649-1664.
- Duruel, Mehmet. "Afetlerde Göçmen Olmak: 6 Şubat Depremi Hatay Örneği." *Mukaddime* 14/2 (2023): 227-255.

- Ekici, Sümmani vd. "Ortaöğretim Kurumlarındaki Yöneticilerin ve Öğrencilerin Ders Dışı Etkinliklere Bakış Açılarının İncelenmesi." *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 6/1 (2009): 430-444.
- Ergül, Osman Kürşat vd. "Ders Dışı Etkinlikler Kapsamında Uygulanan Fiziksel Aktivite Programının İlköğretim Öğrencilerinin Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkileri." *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 3/2 (2018): 208-222.
- Gilman, Rich vd. "Structured Extracurricular Activities Among Adolescents: Findings and Implications for School Psychologists." *Psychology in the Schools* 41/1 (2004): 4-9.
- Hüner Kesen, Aslı. *Ders Dışı Faaliyetlerin Kalitesinin Değerlendirilmesine İlişkin Öğretmenlerin Görüşlerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2019.
- İrkıçatal, Gülşah. *Doğal Afetlerin İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Yaptıkları Resimler Üzerine Etkileri (Van İli Deprem Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2014.
- İşıkoğlu, Nesrin. "Eğitimde Nitel Araştırma." *Eğitim Araştırmaları Dergisi* 20 (2005): 158-165.
- Karagözoğlu, Nazike. "Ortaokul 5. Sınıflarda Tercih Edilen Seçmeli Dersler ve Tercih Nedenlerinin Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi." *PEGEM Eğitim ve Öğretim Dergisi* 5/1 (2016): 69-94.
- Karakaya, Necmettin. "İlköğretimde Drama ve Örnek Bir Uygulama." *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 27/1 (2007): 103-139.
- Karakuş, Ufuk vd. "Dokuzuncu Sınıf Coğrafya Derslerinde Ders Dışı Etkinliklerin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi." *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 32/2 (2012): 489-513.
- Karaküçük, Suat. "Okul Yöneticilerinin Ders Dışı Etkinliklere Yaklaşımları." *Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 4/3 (1999): 51-62.
- Karşlı, Sezgin. *İlköğretim Okullarında Sosyal Kulüp Çalışmalarının Öğrencilerin Yöneticilik Niteliklerinin Gelişmesine Katkısı (Beypazarı İlçesinde Bir Araştırma)*.

Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006.

Köse, Erdoğan. "Eğitim Kurumlarında Gerçekleştirilen Ders Dışı Etkinliklerin Sınıflandırılmasına Yönelik Bir Öneri." *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi* 2/2 (2013): 336-353.

Köse, Erdoğan. "İlköğretim Öğrencilerinin Ders Dışı Etkinlikleri Tercih Etme Nedenleri." *A.Ü. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi* 2/3 (2007): 46-61.

Köse, Erdoğan. *İlköğretim Düzeyinde Ders Dışı Etkinliklerin Akademik Başarıya ve Okul Kültürünü Algılamaya Etkisi*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, 2003.

Kukuoğlu, Ahmet. "Doğal Afetler Sonrası Yaşanan Travmalar ve Örnek Bir Psikoeğitim Programı." *Afet ve Risk Dergisi* 1/1 (2018): 39-52.

Kümbetoğlu, Belkıs. *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2017.

Menteş, Eda vd. "Adölesan Dönemde Obezite ve Egzersiz." *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 8/2 (2011): 965-975.

Millî Eğitim Bakanlığı. "Eğitim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği." 2017.

Sansar, Hasan Halil. "Okul Yöneticilerinin Ders Dışı Sosyal Etkinliklere Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi." *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi* 1/1 (2020): 31-42.

Sezen, Gönül. *Sosyo-Ekonomik Yapısı Düşük Öğrencilere Yönelik Ders Dışı Etkinliklerin Sağlanması (Intel Öğrenci Programı - İstanbul İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.

Subaşı, Münevver ve Kübra Okumuş. "Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması." *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 21/2 (2017): 419-426.

Uzun, Faruk ve Yavuz Bolat. "Program Dışı Etkinliklerin Öğrenci Gelişimine Etkisi." *Harran Maarif Dergisi* 8/1 (2023): 14-35.

- Ünaldı, İsmail. *Ders Dışı Etkinliklerden Coğrafya Bilgi Yarışmalarının Bu Yarışmaya Katılan Öğrencilerin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2013.
- Varış, Fatma. *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Atlas Kitapevi, 1994.
- Yaşın, İsrail. *İlköğretim 2. Kademe ve Ortaöğretimde Ders Dışı Etkinliklere Katılan Öğretmen ve Öğrencilerin Ders Dışı Etkinliklerden Beklentileri (Yozgat İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2012.
- Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Yıldırım, Yusuf. *Okul Dışı Etkinlik Temelli Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Etkin Vatandaşlık Değerlerine Etkisi*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya, 2019.
- Yıldız, Muzaffer. *İlköğretim Okullarındaki Öğretmenlerin Deprem Öncesinde ve Deprem Sonrası Öğrenme ve Öğretme Başarıları ile Deprem Sonrası Oluşabilecek Değişiklikler*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2000.
- Yılmaz, Bayram ve Mustafa Özgenel. "Ders Dışı Etkinliklerin Öğrenciler Üzerindeki Etkileri: Bir Durum Çalışması." III. İZÜ Sosyal Bilimler Lisansüstü Öğrenci Kongresi Özet Bildiri Kitapçığı. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları, 2022.